

Jag hade ingen, hon hade tre

Vi var ute och gick tillsammans en vårdag. Hundarna fick springa och leka tillsammans. Vi satt och pratade en stund medan solen värmde ansiktet. Jag hade behandlat min fyrfota vän mot fästingar och det hade även vännen gjort med sin hund. Men vi själva? Jag hade aldrig blivit fästingbiten (ta i trä) men kontrollerade mig noggrant när vi reste oss upp för att gå vidare. Hur jag än vände och vred på mig så hittade jag inga fästingar. Vännen däremot rös till och började borsta på armen. Jo, mycket riktigt, där kröp det en fästing. Hon fick bort den, men då hade jag allredan fått syn på ytterligare en på hennes ben. Totalt hittade vi tre fästingar som kröp omkring på henne. Ingen av dem hade hunnit bita sig fast, men vännen klagade under vår fortsatta promenad över att hon alltid drabbades av fästingar. Självt har jag aldrig varit någon fästingarnas favorit, däremot älskar myggorna mig. Min syster däremot, har alltid fått vara ifred för dessa surrande terrorister. Man kan fundera över vad dessa olikheter i preferens beror på. Till dess vetenskapen hittar en förklaring så fortsätter jag med långbyxor och strumpor på fötterna när jag ska gå i långt, fuktigt gräs!

Lisbeth Karlsson

Chihuahua är en av de hundraser där patellaluxation är mer vanligt förekommande. Foto: Lena Myrenius.

INNEHÅLL 2/05

■ **SKELETTSJUKDOMAR:** Knäledsproblem hos hund, del 2. Patellaluxation. Veterinär OLE FRYKMAN redogör för orsakerna till patellaluxation och hur defekten kan åtgärdas. Sid. 9

■ **PARASITER:** Fästingar – nu är det högsäsong. Veterinärmedicine doktor ANNELI BJÖERSDORFF beskriver fästingen och några av de möjligheter som finns att undvika/bekämpa den. Sid. 13

■ **SAGT & GJORT:** Tack, Ulla! Välkommen, Lena! Sid. 14

■ **INTERVJU:** "Kunskapsspridare av stora mått" genom Doggy-Rapport. Professor GUSTAF BJÖRCK har fått mottaga hedersutmärkelsen Hernquist-medaljen och intervjuas av HÅKAN BENGTTSSON. Sid. 15

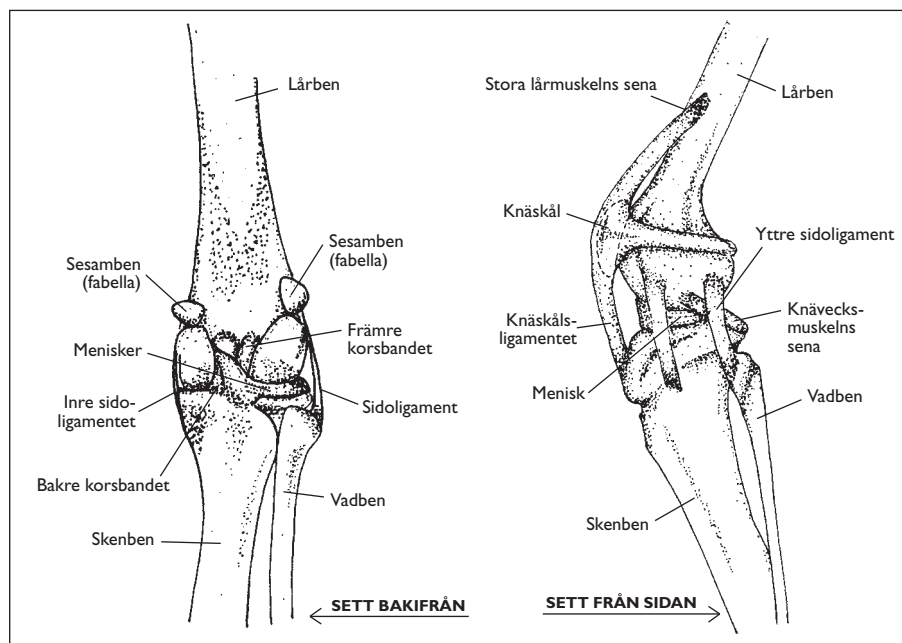
Knäledsproblem hos hund, del 2 Patellaluxation

Knäledens anatomi och biomekanik* är komplicerad. En översiktlig beskrivning av knäleden publicerades i en artikel i Doggy Rapport nr 4/04. Här följer veterinär OLE FRYKMANS beskrivning av de anatomiska strukturer som är av betydelse i samband med patellaluxation (rubbing av knäskålen).

Knäskålen ligger normalt i, och stabiliseras av, knäledsfåran (interkondylärfåran) som omges av två benåsar (kondylerna). Uppåt fäster knäskålen i stora lårmuskelns (quadriceps) sena. Denna sena förmedlar dragningen från lårmuskeln via knäskålen till skenbenet. Nedåt fäster knäskålen i knäskålligamentet (patellarligamentet) som förbinder knäskålen med främre kanten på

skenbenet (crista tibia). Stabilisering i sidled uppnås via de ligament (femoropatellarligament) som går från knäskålen till lårbenets bakkant både på insidan och på utsidan av leden (Figur 1).

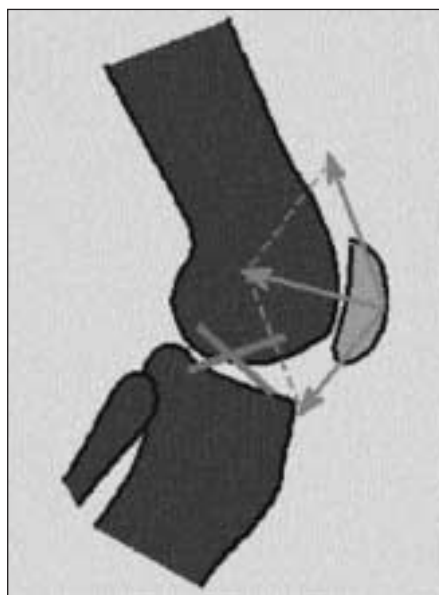
Som framgår av den anatomiska beskrivningen förmedlas kraften från lårmuskeln via knäskålen till patellarligamentet och vidare till skenbenet. Skenbenet dras därmed framåt, det vill säga knät rätas ut. Under denna rörelse är knäskålen ur stabilitetssynpunkt helt beroende av de omgivande strukturerna (muskler och ligament) och att benaxeln är rak, det vill säga att kraftriktningen från lårmuskeln är rak hela vägen till skenbenet. Vid normala förhållanden uppstår en kraft som pressar in knäskålen mot knäledsfåran. Denna kraft bidrar till stabiliteten i knäleden (Figur 2 och 3).

Figur 1. Knäledens uppbyggnad sedd bakifrån (till vänster) och från sidan (till höger). Illustration: Lisbeth Karlsson.

Figur 2. Quadriceps, den stora lårbensmuskeln, knästräckarmuskeln. Illustration: Regiondjursjukhuset Strömsholm.

Figur 3. Normalt pressas patella (knäskålen) in mot knäledsfåran och bidrar till knäledens stabilitet. Illustration: Regiondjursjukhuset Strömsholm.

När man talar om benaxeln så utgår man från en fix punkt i anslutning till lårbenshalsen, det vill säga höftleden. Man låter därefter linjen passera knäskålen, vidare genom skenbenet och hasleden för att slutligen avslutas centralt i tassens. Avsteg eller felaktigheter i denna benaxel innebär att kraftens riktning ändras och att defekter kan uppstå (Figur 4).

Patofysiologi** vid patellaluxation

Utvecklingen av patellaluxation betraktas som ett så kallat multifaktoriellt problem, det vill säga det är många samverkande faktorer som leder fram till till-

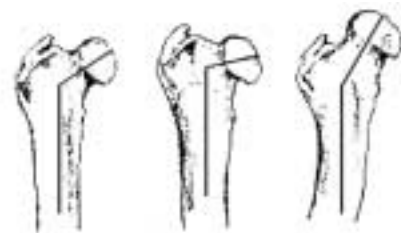
Figur 4. Benaxeln utgår från höftleden. Linjen passerar knäskålen och skenbenet genom hasleden och avslutas i tassens. Illustration: Regiondjursjukhuset Strömsholm.

ståndet. Frågan om problemet är ärftligt uppkommer ständigt. Hunden föds vanligtvis med normala knäskålar och problemet är alltså inte medfött. Däremot betraktar vi det som en utvecklings- eller tillväxtstörning där anatomin förändras på ett sätt som leder fram till luxation. Eftersom den anatomiska utformningen styrs av det genetiska arvet, måste man betrakta patellaluxation som en ärftlig defekt. Dock finns det inga entydiga, vetenskapliga genetiska studier som bekräftar detta. Det finns flera teorier och man misstänker att flera gener är involverade. Frekvensen av patellaluxation varierar mellan raserna och även inom samma ras och linje, vilket skulle tala för en genetisk bakgrund.

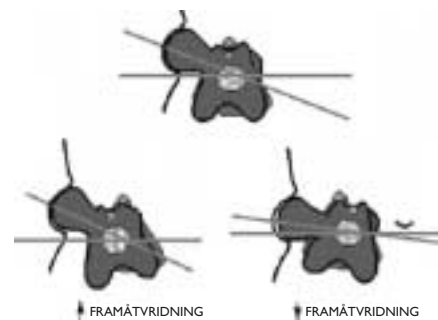
Naturligtvis kan yttre trauma (skadlig påverkan) ge skador som resulterar i luxation, men det ligger utanför det område som behandlas i denna artikel.

Den primära förändringen vid utveckling av patellaluxation sker anmärkningsvärt nog i höftleden. En förändring av vinkeln mellan lårbenet och lårbenshalsen leder till att dragriktningen för den stora lårmuskeln förändras. Denna förändrade dragriktning kan riktas mot knäledens insida eller utsida. Patella tvingas därmed utåt eller inåt (Figur 5 och 6).

Sekundära förändringar uppkommer tidigt om luxationen uppstår hos den växande individen. En normal rörelse och ledfunktion är nödvändig för att leden skall utvecklas normalt och för att

Figur 5. Om vinkeln mellan lårbenet och lårbenshalsen ändras, ändras också dragriktningen för stora lårbensmuskeln. Till vänster ses en normal höftledsvinkel. Illustration: Regiondjursjukhuset Strömsholm.

Figur 6. Patofysiologi patellaluxation. Grundorsaken till patellaluxation ligger i höftleden, där vinkeln mellan lårbenet och lårbenshals förändras. Överst en normal höftled. Illustration: Regiondjursjukhuset Strömsholm.

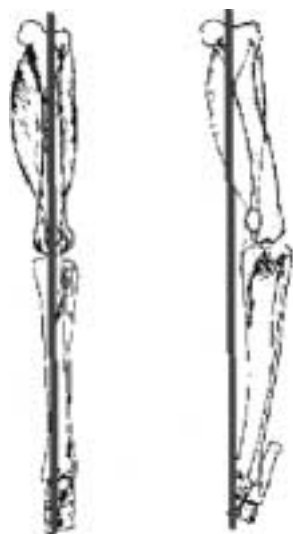
näringsämnen ska tillföras brosket. Om patella på grund av felaktig dragning belastar brosket och leden asymmetriskt (ojämnt), kan den fortsatta tillväxten och utvecklingen av knäleden påverkas negativt och leden blir missbildad och defekt. Förändringarna sker både på patella och på knäledsfåran med dess ledåsar. De senare kan slitas ned helt eller deformeras. Om processen får fortgå, kan defekterna bli så omfattande att en rekonstruktion inte längre är möjlig.

Hos den växande individen är tillväxtzonerna öppna och aktiva. En onormalt ökad belastning på en öppen tillväxtzon minskar tillväxthastigheten och en minskad belastning ökar hastigheten. Detta betyder att om dragriktningen hos lårmuskeln förändras skapas en asymmetrisk (ojämn), högre belastning på ena sidan av knäleden, vilket ger en minskad tillväxthastighet i området och därmed en sned ledyta. Dessutom sker en dragning i underbenets tillväxtzon via knäskålsligamentet, där kraftriktningen är vinkelrät mot zonen. Detta ger en rotation av nedre delen av lårbenet samt av skenbenet.

Vid patellaluxation hos den färdigvuxna individen sker mestadels rent mekaniska skador. Ledbrosket påverkas negativt av den asymmetriska (ojämna) belastningen och en skada uppkommer. Skadan kan i en förlängning innebära att brosket slipas ner till underliggande ben. En inflammatorisk reaktion uppstår och en brosknedbrytande process inleds, en så kallad degeneration, vilket leder till artros i leden.

Medial patellaluxation

Vid medial patellaluxation (knäskålsrubning inåt) är lårmuskeln kraft rik-

Figur 7. Avvikelse från benaxeln där knäskålen vrids mot knäets insida. Till vänster ses en normal benaxel. Illustration: Regiondjursjukhuset Strömsholm.

Figur 8. Patellaluxation. Illustration: Regiondjursjukhuset Strömsholm.

Figur 9. Röntgenbild av patellaluxation. Illustration: Regiondjursjukhuset Strömsholm.

tad mot insidan av knäleden. Det leder till en ökad belastning på den inre delen av tillväxtzonen i nedre lårbenet och en minskad belastning på den yttre. Resultatet blir en vinkelbildning i benaxeln med knäleden riktad utåt och en rotation av nedre delen av lårbenet utåt. Dessutom sker en underutveckling av den inre ledåsen (mediala kondylen).

Konsekvensen för skenbenet blir att dragningen i knäledsligamentet roterar benet inåt. Som en följd av detta böjs

Figur 10. Röntgenbild av patellaluxation. Illustration: Regiondjursjukhuset Strömsholm.

Figur 11. Röntgenbild av patellaluxation. Illustration: Regiondjursjukhuset Strömsholm.

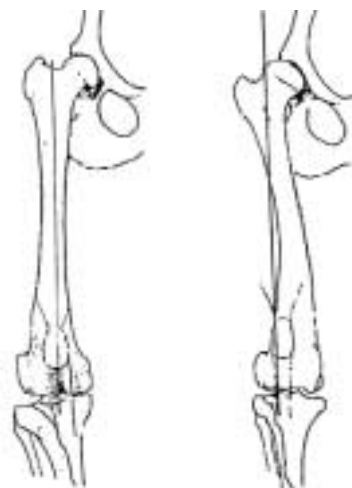
benaxeln, vilket ger en asymmetrisk (ojämn) belastning på tillväxtzonen i skenbenet. Tassen kommer därför att roteras inåt. Hunden blir följaktligen mer och mer hjulbent (Figur 7).

När defekten utvecklas tidigt kan knäledsfåran bli alltför grund vilket ökar instabiliteten i leden. Parallellt sker en underutveckling av ledbrosket (Figur 8 och 9).

Utvecklingen av sekundära förändringar och hur allvarliga dessa blir, är beroende av hur gammal hunden var när symtom började uppträda och hur länge problemet funnits. Ytterligare ett problem kan uppkomma eftersom knäskålens stabiliserande funktion för knäleden minskar vid luxation. Den ökade belastningen på det främre korsbandet kan orsaka korsbandsskador (Figur 10 och 11).

Lateral patellaluxation

Vid lateral patellaluxation (knäskålsluxation mot knäets utsida) sker i princip det motsatta mot medial luxation. Förändring i höftleden leder till en vinkling inåt av knäleden och en dragriktning av lårm-

Figur 12. Avvikelse från benaxeln där knäskålen vrids mot knäets utsida. Till vänster ses en normal benaxel. Illustration: Regiondjursjukhuset Strömsholm.

Figur 13. Undersökning av patellaluxation. Foto: Regiondjursjukhuset Strömsholm.

Figur 15. Röntgenbild av kirurgiskt korrigerad patellaluxation. Illustration: Regiondjursjukhuset Strömsholm.

muskeln som ligger på knäledens utsida. De sekundära förändringarna och störningarna i tillväxten motsvarar de som beskrivits för medial luxation, men i detta fall spegelvänt (Figur 12).

Diagnostik

I de flesta fall kan diagnosen ställas då man undersöker knäledens stabilitet (genom palpation). Diagnosen bör fastställas så tidigt som möjligt för att undvika följdproblem.

Knäledsluxation graderas enligt en skala från grad 0 (normal knäled) till grad 4 (permanent rubbad knäskål). Nivåerna däremellan graderas beroende på om knäskålen kan rubbas respektive återgå i läge spontant. Värdering av sekundära defekter och deformiteter sker också i denna gradering.

SKK har infört en tre-gradig skala som ligger till grund för intygsskrivning avseende patellastatus (Figur 13).

Röntgenundersökning är av värde i samband med diagnostik, eftersom förändringar av benaxeln och rotationer respektive avvikelser i ben och leder kan mätas. Dessutom kan sekundära förändringar (artrosförändringar) påvisas. Röntgenundersökning ger besked om vilka behandlingsmöjligheter som finns.

Behandling

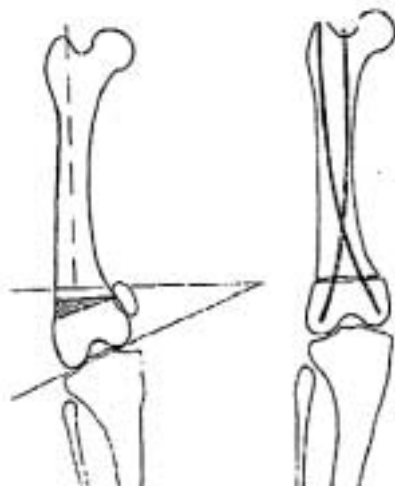
Behandling bör utföras så snart diagnosen är ställd. Vanligtvis är kirurgisk behandling nödvändig.

Målsättningen ska vara att så tidigt som möjligt korrigerar dragriktningen i lårmuskeln och därmed normalisera de krafter som verkar på knäleden. Detta minskar utvecklingen av deformiteter i ben och leder samt möjliggör en normal utveckling av leden. Det förtjänar att påpekas att sjukdomen är progressiv (tilltagande) och att grava handikapp och

funktionsbortfall kan ske för framtiden om problemet förblir obehandlat.

Ur kirurgisk synvinkel måste lårmuskeln (sträckarmuskeln) kraftriktning justeras och tillåta en normal knäledsfunktion och framför allt en normal knäskålsfunktion. I fall av grad 1 till 2 kan ofta en rekonstruktion av mjukdelsvävnad vara tillräcklig, eventuellt i samband med någon typ av stabiliserande konstgjort implantat. Hos fall med grad 3 eller 4 räcker detta oftast inte utan en mera omfattande benrekonstruktion måste ske, ibland med ändring av ligamentfäste eller korrigering av benaxlar. I annat fall kommer återfall att ske beroende på att vinklarna fortfarande är felaktiga (Figur 14).

Hos unga individer kan det bli nödvändigt med två operationer, eftersom en slutlig korrektion under vissa omständigheter inte kan göras hos en hund med öppna och aktiva tillväxtzoner utan fara för att skada desamma.

Figur 14. Benaxeln kan korrigeras med hjälp av ett kirurgiskt ingrepp, en korrektionsosteotomi, där ledens vinkel ändras. Illustration: Regiondjursjukhuset Strömsholm.

Vården efter operation är en kombination av aktiv och passiv rörelseträning*** i avsikt att under kontrollerade former stimulera till en snabb återhämtning och ledfunktion.

Prognos

Prognosen är ytterst varierande och måste bedömas från fall till fall. Generellt har hundar med patellaluxation grad 1 och 2 samt medial luxation med lindrig bendeformitet en relativt god prognos. Laterala luxationer är i regel mera svårbedömda och måste därför ges en mera avvaktande prognos liksom medial luxation av grad 3. Luxationer av grad 4 med kraftig bendeformitet har en dålig prognos för ett aktivt, normalt liv.

För prognosen är det avgörande hur tidigt i hundens liv som diagnos ställs och behandling inleds. Graden av sekundära förändringar i skelett och leder påverkar också i hög grad prognosen.

Tack

Ett varmt tack riktas till chefveterinär Lennart Sjöström, Regiondjursjukhuset Strömsholm, för nyttjande av bildmaterial.

Ole Frykman

Referenser kan på begäran erhållas från författaren.

Fotnot:

* biomekanik = biologisk mekanik

** patofysiologi = läran om livsfunktionerna under sjukdom.

*** passiv rörelseträning = rörelser som utförs med främmande hjälp utan patientens (den berörda kroppsdelens) egen medverkan.

Veterinär OLE FRYKMAN är överveterinär vid Regiondjursjukhuset Strömsholm samt bedriver egen verksamhet vid Herrgårdskliniken i Aneby.

Fästingar - nu är det högsäsong

Hund- och kattägare är idag mer varse om de risker ett fästingbett innebär. Veterinär ANNELI BJÖERSDORFF beskriver vad man kan göra i förebyggande syfte och vilka preparat som idag finns tillgängliga.

Många läsare av Doggy-Rapport menar att fästingar har blivit mer talrika de senaste åren och att de är aktiva under en större del av året. Orsakerna står antagligen att finna i förändrade lantbruksystem och rekreationsvanor samt ovanligt milda vintrar.

I Sverige, framför allt i södra Sverige, är det den vanliga fästingen *Ixodes ricinus* som orsakar problem. Den är en av drygt tio fästingarter i Norden, men det är den art som oftast observeras på hund, katt och människa.

Det är de fästingöverförda sjukdomarna borrelios, ehrlichios och TBE (Tick-Borne Encephalitis) som främst orsakar problem på hund och katt. Borrelios och ehrlichios har behandlats i tidigare nummer av Doggy-Rapport (se D-R nr 1-96 och nr 2-96).

TBE (Tick-Borne Encephalitis)

TBE är en virusinfektion som sprids med den vanliga fästingen och som leder till hjärninflammation. Varje år drabbas mellan 100 och 150 människor i Sverige. Enstaka fall av TBE hos hund har rapporterats.

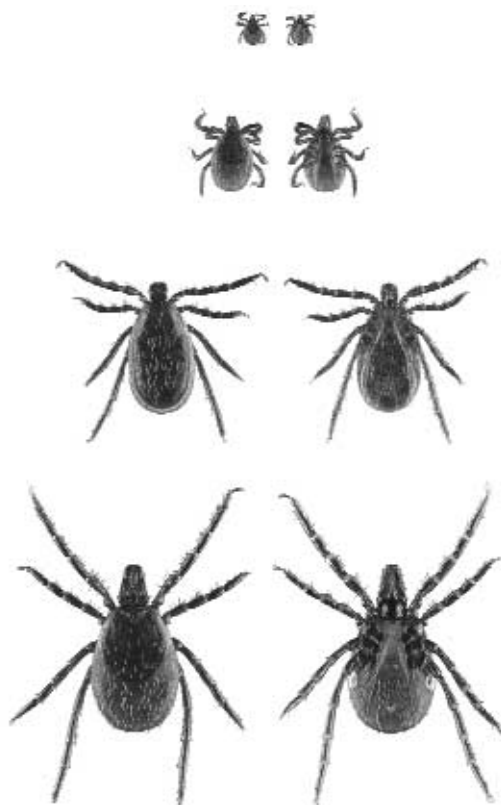
TBE-infekterade fästingar förekommer framför allt längs ostkusten och i delar av Mälardalen.

TBE anses överföras till djuret eller människan direkt då fästingen biter.

Sjukdomssymtomen på människa är influensaliknande med feber, värk i kroppen, huvudvärk och i allvarliga fall förlamningar. Dödsfall är sällsynta, men konvalescenstiden kan vara lång. Smitade hundar får feber och kan bli mycket allvarligt sjuka. Virusets påverkan på nervvävnad kan visa sig som rörelsestörningar, vinglighet eller ett drastiskt förändrat beteende.

Utveckling

Fästingen genomgår fyra stadier under sin livscykel: ägg, larv, nymf och vuxen fästing. Under de tre stadierna larv, nymf och vuxen kan fästingen bita och suga blod.

Fästingöverförda sjukdomar drabbar både hundar, katter och människor. Med förebyggande åtgärder kan man undvika att bli biten av fästingar, men ändå drabbas vissa individer oftare än andra. Foto: Baxter Sweden.

När fästing-ägget kläcks kommer det ut en fästinglarv som efter ett mål blod utvecklas till en nymf. Nymfen utvecklas sedan till en vuxen fästing.

Aktivitet och förekomst

En förutsättning för att det ska finnas mycket fästingar i ett område är att det finns många medelstora eller stora däggdjur att suga blod av, till exempel hund och katt, men också harar och rådjur. En andra förutsättning som krävs är att miljön ska vara fuktig och skuggig, till exempel halvhögt gräs. Den tredje förutsättningen är att vegetationsperioden är så lång att fästingen hinner utvecklas från ett stadium till ett annat och att den hinner söka och träffa på ett värdjur som ofrivilligt får bidra med ett blodmål åt fästingen.

Det är när dagstemperaturen kommer upp i mellan 5 och 8°C som fästingen aktiveras, även om temperaturen under natten varit under noll-strecket. Den klättrar upp på till exempel ett grässtrå för att invänta ett lämpligt värdjur.

Fästingen är ett kvalster och har inga ögon. Istället registrerar de vibrationer, koldioxid-utsöndring (i utandningsluften) och värme från de djur som passerar förbi. När värdjuret stryker mot platsen där fästingen väntar så klamrar den sig genast fast i djurets päls. Väl på

värdjuret söker den främst upplest behårade områden men också området runt huvudet. Där skär den igenom huden med mun delen som är försedd med hullingar för att fästa bättre.

Den vanliga fästingen förekommer i hela Sverige, men är vanligare i södra delen av landet. På det lokala planet så upplevs det ofta som att fästingar är vanligare inom vissa områden, något som har samband med att de är många till antalet där fästinghonan lagt ägg och där dessa sedan kläcks.

Förebyggande åtgärder

Det är viktigt att varje dag känna igenom djuret efter förekomst av fästingar, speciellt där djuret är tunt behårat men även runt huvudet. Upp-täcker man en fästing bör man ta bort den omedelbart för att förebygga sjukdomar.

Var inte rädd för att göra fel när du tar bort fästingen. Det är bättre att ta bort fästingen, även om huvud eller mundelar skulle sitta kvar. Kvarvarande delar försvinner med tiden men tvätta gärna med desinficerande medel, till exempel jodopax, för att undvika infektioner i området.

Fästingar förekommer oftare utmed promenadstigar där till exempel många hundar eller katter går. Välj gärna därför att gå med hunden där ingen annan går.

Hemma i trädgården kan man hålla gräset kortklippt, rensa ut buskar och träd som ger mycket skugga och fuktighet eller så kan man stängsla av områden där det finns mycket fästingar så att djuren inte kan vistas där.

Medel med förmåga att stöta bort eller döda fästingar

Det finns flera olika medel med förmåga att stöta bort fästingar. Nedan beskrivs ett fåtal.

Halsband

Scalibor vet är en relativt ny produkt på marknaden, men man har hittills haft mycket goda erfarenheter av det. Halsbandet är receptbelagt och innehåller bekämpningsmedlet deltametrin, en pyretroid. Medlet frisätts kontinuerligt i fett som ligger utanpå huden, även om hunden badar. Man ska notera att medlet inte tas upp i kroppen och därför inte återfinns i underhuds fett.

Halsbandet kan inte användas till katt eller valpar som är yngre än sju veckor. Halsbandet verkar minst fyra månader, och enligt tillverkaren upp till sex månader.

Medlet dödar fästingen vid kontakt.

Kontaktmedel

Exspot vet är en av de så kallade spot-on lösningarna. Produkten innehåller bekämpningsmedlet permetrin, en pyretroid som har både kontakt- och fränstötande verkan. Medlet dödar fästingen vid kontakt.

Lösningen placeras i nacken (och på stora hundar även vid svansroten). I likhet med medlet i halsbanden så tas medlet inte upp i kroppen. Medlets verkan varar i cirka fyra veckor från applicering.

Exspot vet kan köpas receptfritt på Apoteket. Medlet kan inte användas på katt.

Frontline vet är också en spot-on lösning, men det innehåller ett helt annat bekämpningsmedel – fenylpyrazol. Medlet avdödar fästingen. Preparatet sprids på hudens yta och lägger sig som reserver i talgkörtlarna.

Frontline kan köpas receptfritt på Apoteket och har den fördelen att det kan användas på katt. Dess verkan anges till cirka fyra veckor.

Naturmedel

Om man av någon anledning inte vill använda de preparat som beskrivits ovan

eller övriga preparat på marknaden så kan olika naturpreparat vara värda att pröva. Om man upplever att naturpreparat fungerar så är det bra, men man bör notera att det ännu inte finns några vetenskapliga bevis för att så är fallet.

Exempel på naturpreparat som kan vara aktuella är till exempel rosmarin- eller vitlöksspray. Man ska komma ihåg att hundar inte tål lök, varför man inte ska låta hunden äta vitlök. Att använda spray som doftar vitlök har dock inga rapporterade negativa effekter på hund.

Slutligen kan vi konstatera att variationen är stor för vilka individer som drabbas av fästingar. Precis som när det gäller myggor, vilka tycks föredra vissa människor före andra, så verkar vissa individer inom djurvärlden klara sig bättre från fästingar än andra. Vilka faktorer som ligger bakom är dock inte utrett ännu, även om det finns teorier om att vissa individers utsöndring av hormoner skulle vara mer lockande, alternativt avstötande, för fästingar än andra individers utsöndring. Kring detta kan det dock finnas anledning att återkomma i en framtida artikel.

Anneli Bjöersdorff

Vet. med. doktor ANNELI BJÖERSDORFF är ansvarig för lantbruksenheten vid Hushållningssällskapet Kalmar-Kronoberg-Blekinge samt laboratorieveterinär vid HS Miljölab AB.

Vad har du för erfarenheter?

Fästingar och användningen av olika medel mot fästingar är ett kärt diskussionsämne, både bland hund- och kattägare. Vilka erfarenheter har du? Tycker du att ett medel fungerar bättre än ett annat, är vitlöksspray ett bra alternativ, får katten mer fästingar i år än förra året?

Hör av dig till Doggy-Rapport via telefon 0322-66 65 02 eller på mailadress dogpost@doggy.se. Vi kommer att sammanställa synpunkterna, vidarebefordra dem till Anneli Bjöersdorff och eventuellt återkomma med ytterligare en artikel om fästingar.

SAGT & GJORT

Tack, Ulla! Välkommen, Lena!

I och med det här numret av Doggy-Rapport tackar veterinär Ulla Björnehammar för sig och lämnar över budkaveln till veterinär Lena Myrenius som veterinärmedicinsk konsult i Doggy-Rapport.

Ulla Björnehammar har varit Doggy-Rapports veterinärmedicinska konsult sedan 1998. Arbetet tillsammans med Ulla har varit både utvecklande, lärorikt och oerhört roligt! Tack, Ulla, för de här åren!

Samtidigt hälsar vi Lena Myrenius välkommen till redaktionen. Ulla var mentor åt Lena under hennes specialistutbildning och var också den som rekommenderade Lena för arbetet med Doggy-Rapport. Lena är alltså veterinär och specialist i hundens och kattens sjukdomar. Med erfarenhet från arbete på djursjukhus och djurklinik i Karlstad, Nyköping och Göteborg samt även som

Ulla Björnehammar (till vänster) lämnar Doggy-Rapports redaktion. Lena Myrenius (till höger), som haft Ulla som mentor, övertar rollen som veterinärmedicinsk konsult för tidningen. Foto: Per Östlund.

egen företagare i Söderköping och Skåne, så arbetar Lena idag på Skövde Djurklinik. Hemma på gården utanför Falkö-

ping finns flera sorters djur: katter, hund och ett trettiotal hästar.

Lisbeth Karlsson

Guldmedaljören, professor Gustaf Björck, medverkade i Doggy-Rapport under åren 1977 till 1996. Foto: Johan Beck-Friis.

”Kunskapsspridare av stora mått” genom Doggy-Rapport

Professor Gustaf Björck, välkänd för alla läsare av Doggy-Rapport, har belönats med den förnämsta hedersutmärkelse som Sveriges Veterinärförbund kan dela ut: Peter Hernquist-medaljen i guld. I motiveringen framhålls bland annat hans arbete som ”kunskapsspridare av stora mått” genom tidningen Doggy-Rapport.

Medaljen i guld, som instiftades 1898 till minne av Linné-lärjungen Peter Hernquist, ”den svenska veterinärmedicinens fader”, är en hedersutmärkelse till personer som ”på ett utmärkt sätt befrämjat det veterinära området i samhället genom vetenskapliga, organisatoriska och praktiska gärningar”.

–Det gläder mig att man i motiveringen uppmärksammat mitt arbete som redaktör och veterinärmedicinsk konsult för tidningen Doggy-Rapport under 20 år, säger Gustaf Björck.

Det första numret av Doggy-Rapport kom ut 1977 och riktade sig i första hand till veterinärer med information i utfodringsfrågor. Gustaf Björck hade

sammanställt en översikt över den samlade litteraturen om näringslära för hund, ett ämne som dittills inte haft så hög prioritet i veterinärutbildningen. Kunskapsläget sammanfattades så här av Gustaf Björck:

”Den som söker vidga sitt kunnande rörande utfodring av hund finner snabbt att vetandets brunn i vårt land inte är särskilt djup.”

I det första numret efterlyste också Gustaf Björck och Göran Heyman, dåvarande VD för Doggy, frågor från läsarna. Gensvaret blev över förväntan, i synnerhet från den växande skaran av intresserade hundägare och uppfödare som uppskattade den sakliga och utförliga informationen i Doggy-Rapport.

När Gustaf Björck drog sig tillbaka 1996 hade han svarat för 20 årgångar, 160 nummer och 1288 sidor med information och debatt i veterinärmedicinska och kynologiska (hundvetenskapliga) frågor. Innehållet styrdes genom alla år i första hand av läsarna med sina mer än tusentalet frågor som Gustaf Björck fördelade bland veterinärkolleger och andra sakkunniga för att få fram bästa möjliga svar på varje fråga.

Omutligt noggrann

Det låter kanske enkelt, men var och en som följt detta arbete på nära håll vet vilket slit det kunde vara. Det är en sak att skriva vetenskapliga artiklar som bara kan läsas av veterinärkolleger; det är en helt annan sak att skriva begripligt för läsare utan veterinärmedicinska förkunskaper. Och Gustaf Björck var omutligt noggrann på den punkten: allt som stod i Doggy-Rapport skulle kunna förstås av varje intresserad läsare. Det hjälpte inte hur många akademiska titlar och meriter författaren kunde visa upp (och i många fall var det en lista som kunde ha fått en aldrig så garvad redaktör att vika sig); det vara bara att skriva om tills Gustaf Björck hade godkänt manuskriptet till alla delar. Och nåde den som inte ställde upp sin litteraturlista enligt Vancouver-systemet så att varenda bibliotekarie i hela världen omedelbart skulle kunna plocka fram just den artikel som författaren hänvisade till...

Innehåll av hög kvalitet

Det hände att författare beklagade sig under arbetets gång: ”Jag trodde inte att det skulle vara svårare att få in en artikel i Doggy-Rapport än att skriva en doktorsavhandling!?” Men harvandet med manus och korrektur gav resultat – och respekt. Även om författarna ibland suckade och knotade var det sällan som någon avböjde att medverka. Alla visste att Gustaf Björck såg till att Doggy-Rapports läsare alltid fick den bästa information som stod att få.

Gustaf Björcks arbete som redaktör för Doggy-Rapport bidrog ”på ett utomordentligt sätt till spridning av populärvetenskaplig information av hög vetenskaplig kvalitet till såväl djurägare och djursjukvårdare som till veterinärer”, skrev Sveriges Veterinärförbund i sin motivering till det unika priset.

–Det är alltid roligt att bli uppskattad för det man har utträttat, kommenterar Gustaf Björck. Särskilt som en och annan veterinärkollega i början rynkade på näsan åt att tidningen gavs ut av en ”kommersiell fodertillverkare”, det ansågs inte riktigt fint i vissa akademiska kretsar.

–Men redan från första början var jag och Göran Heyman, som var den som tog initiativ till tidningen, överens om att den skulle vara oberoende och baserad på sakfrågor och fakta. Och intresset från läsarna har hela tiden varit överväldnande positivt.

Viktiga initiativ

Nu är det inte bara i sin egenskap av redaktör för Doggy-Rapport som Gustaf Björck varit en uppskattad handledare och mentor. Han har en lång forskar- och lärargärning bakom sig, både i Sverige

INTERVJU

och USA, och hans forsknings- och utvecklingsarbete har resulterat i ett hundratal vetenskapliga publikationer och populärvetenskapliga skrifter. Han var aktiv bakom uppbyggnaden av Strömsholms djursjukhus på 1960-talet, Svenska Kennelklubbens genetiska hälsoprogram för hundavel, ID-märkningen av häst och hund i Sverige, Svenska Djursjukhusföreningen, för att nu bara nämna några exempel på "viktiga initiativ som fört veterinärmedicinen och den veterinära verksamheten i Sverige framåt".

Under åren som chefveterinär vid Veterinärinrättningen i Skara, 1973-1986, startade han bland annat den mycket uppmärksammade djursjukvårdareutbildningen. Det var en av de första högskoleutbildningarna i sitt slag i världen och har långt senare fått efterföljare i många länder.

Och, som om detta inte skulle ha räckt till minst ett par normala livsverk, kom förra året en bok som redan har blivit något av en bibel för alla hästägare och hästintresserade: Hästens konvalescens. Redaktör, vid 83 års ålder: Gustaf Björck, vem annars?

Nya projekt hela tiden

Hela tiden nya projekt på gång. Vad är det som driver honom?

–Glädjen att få dela med sig av det som jag själv haft förmånen att få lära mig, svarar Gustaf Björck. Det sägs att lära andra är det bästa sättet att lära sig själv, och det stämmer verkligen i mitt fall. Att undervisa har varit det som lärt, och gett, mig mest.

När Peter Hernquist 1774 lade grunden till svensk veterinärutbildning fick han i uppgift att vart tredje år ha "tillbörligen inöfvat åtminstone tvenne elever in arte veterinaria" vid sin "Lazarettsinrättning för sjuke kreatur" i Skara.

När hans efterträdare, Gustaf Björck, 231 år senare räknar sina elever handlar det om minst 1000 veterinärer från Sverige och Finland och över 200 i USA, som han varit med om att utbilda. Men då har Gustaf Björck, till skillnad från Hernquist, sluppit rycka in som människoläkare i Skara och i sin verksamhet "hindras mycket av siukt folk". "Hysteriska Fruntimmer och dem som plågas av Ischias och andra slags värk oroar mig mäst", beklagade sig Hernquist, som också ansåg att de blivande veterinärerna borde få lära sig att spela orgel för att kunna försörja sig som klockare. I händelse av arbetsbrist.

Det behöver väl knappast sägas att Gustaf Björck aldrig har behövt spela orgel.

Håkan Bengtsson

HÅKAN BENGTTSSON är medicinjournalist, verksam i radio, TV, dags- och fackpress. Han har också tidigare under flera år svarat för redigeringen av Doggy-Rapport.

Doggy-Rapport på Nätet!

Doggy-Rapport finns utlagd på Internet. Besök oss gärna på <http://www.doggy.se>.

UPPFÖDARE!

**Du är väl medlem i
vår uppfödarklubb?
Om inte ring
eller maila till oss:**

Annika Norberg
annika.norberg@doggy.se

Christin Johansson
christin.johansson@doggy.se

Rose-Marie Hermansson
rose-marie.hermansson@doggy.se

Tel 0322-66 65 00 (växel)

Tandsten efterlyses!

Doggy söker hundar och katter som har tandsten. Om din hund eller katt har problem med detta och du kan tänka dig att ingå i en referensgrupp, kontakta Doggy AB på dogpost@doggy.se eller ring Annika Norberg på telefon 0322-666502.

doggy rapport

Veterinärinformation från Doggy AB

Ansvarig utgivare: Hans Nilsson

Veterinärmedicinsk konsult:
Leg. vet. Ulla Björnehammar

I redaktionen: Agronom Åsa Dufva

Redaktionssekreterare:
Annika Norberg

Redigering: Karli Ord och Bild

Förfrågningar om tidningen, artiklar i tidigare nummer m.m. besvaras gärna av tidningens redaktionssekreterare! För signe-

rade artiklar svarar författaren. För osignerat material svarar redaktionen. För insänt, ej beställt material ansvaras ej.

Artiklar i Doggy-Rapport får endast återges med redaktionens tillstånd och efter överenskommelse i varje enskilt fall med upphovsmannen, författaren. I sammanhanget skall det klart framgå från vilket nummer av Doggy-Rapport artikeln är hämtad. För närmare upplysningar – tag kontakt med redaktionssekreteraren!

Läsarservice: Tidigare nummer av Doggy-Rapport kan beställas och kostar då 20 kr (med reservation för att vissa nummer inte längre finns i lager). Fotostatkopiering av artiklar: 2:50 kr/sid. Samlingspärm: 32 kr. För varje beställning utgår en expeditonsavgift på 10 kr. Moms ingår.

ISSN: 1400-6650

Doggy uppfyller kraven i den internationella kvalitetsstandarden SS-EN ISO 9001. Certifikat nr 321, utfärdat av SIS Certifiering AB.

Postadress: Doggy-Rapport, 447 84 Vårgårda

Telefon: 0322-66 65 00
Från utlandet +46 (0)322 66 65 00

Telefax: 0322-66 65 80

Hemsida: www.doggy.se

E-mail: dogpost@doggy.se

Adressändringar: Sänd postens portofria adressändringskort till Doggy AB, 447 84 Vårgårda.

Tryckt hos **Prinfo Vårgårda Tryckeri AB**, Box 45, 447 22 Vårgårda.